

2016

ARNO BOESVELD & VINCENT J. KALKMAN

INVENTARISATIE VAN DE ZEGGEKORFSLAK IN NOORD-BRABANT

INVENTARISATIE VAN DE ZEGGEKORFSLAK IN NOORD-BRABANT

december 2016

TEKST

Arno Boesveld & Vincent J. Kalkman

PRODUCTIE

EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden

RAPPORTNUMMER

EIS2016-17

OPDRACHTGEVER

Provincie Noord-Brabant

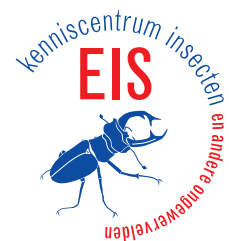
CONTACTPERSOON EIS

Vincent Kalkman

FOTO'S VOORPAGINA

Hoofdfoto: Biotoop zeggekorfslak Bakkerskil (foto Arno Boesveld)

Inzet: zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (foto Adriaan Gmelig-Meyling)

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	2
Inleiding	3
Methode	4
Resultaten	5
Discussie	8
Conclusie	12
Literatuur	13
Bijlage 1 Overzicht bemonsterde locaties	14
Bijlage 2 Overzicht waargenomen mollusken	19
Bijlage 3 Bespreking overige soorten van de rode lijst	20

SAMENVATTING

In 2014 is de op de Habitatrictlijn vermelde zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* door Ernst-Jan van Haaften bij een verland wiel langs de Merwededijk bij Sleeuwijk aangetroffen. Dit betrof de eerste waarneming voor de provincie Noord-Brabant. Naar aanleiding van deze vondst is er in de periode 15 november 2015 tot 14 april 2016 op dertig dagen veldwerk uitgevoerd waarbij in totaal 212 plekken onderzocht zijn op het voorkomen van zeggekorfslak. De soort is aangetroffen op 22 van de 212 onderzochte locaties. Alle locaties waar de soort gevonden is liggen in twee deelgebieden: de eendenkooi in het Habitatrictlijngebied Langstraat en de omgeving van de Zevenbansche Boezem en de nabijgelegen delen van de Bakkerskil. In beide gevallen zijn de populaties voldoende groot wat betreft aantallen en oppervlak om op lange termijn levensvatbaar te blijven. In beide gebieden zijn er goede mogelijkheden om de populaties uit te breiden. Bij Langstraat gaat het daarbij om kleine aanpassingen in het beheer waarbij een deel van de sloten of vaarten rondom de eendenkooi minder vaak gemaaid en geschoond worden en het hooghouden van het waterpeil in de zomer zodat de broekbossen jaarrond plasdras staan. Bij Zevenbansche Boezem/Bakkerskil gaat het om het uitrasteren van enkele oevers rondom Fort Bakkerskil en het aanleggen van enkele stroken natuurvriendelijke oever langs de noordelijke delen van de Bakkerskil. Naast de zeggekorfslak zijn tijdens dit onderzoek 42 andere soorten land- en zoetwaterslakken aangetroffen waarvan er negen op de rode lijst staan.

INLEIDING

De zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* is opgenomen op bijlage II van de Habitatrichtlijn. De Nederlandse overheid heeft hierdoor de plicht zorg te dragen voor het behoud van de soort door het aanwijzen van speciale beschermingszones. De zeggekorfslak is Europees gezien zeldzaam maar is in sommige Nederlandse regio's niet schaars. In 2014 is de zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* door Ernst-Jan van Haaften bij een verland wiel langs de Merwededijk bij Sleeuwijk aangetroffen. Dit betrof de eerste waarneming voor de provincie Noord-Brabant. Om te onderzoeken of de soort op meerdere plekken in Noord-Brabant voorkomt is in 2015 en 2016 veldwerk verricht. De resultaten van dit veldwerk worden in deze rapportage besproken. Daarbij wordt een overzicht gegeven van alle locaties die bemonsterd zijn en wordt in meer detail ingegaan op het biotoop en de kansen voor beheer in de twee deelgebieden waar de soort is aangetroffen.

ZEGGEKORFSLAK

De op de bijlage II van de habitatrichtlijn opgenomen zeggekorfslak is een tot 3 mm grote slak met een tonvormig huisje. De soort was in Nederland lange tijd alleen bekend van Zuid-Limburgse hellingbossen waar, onder invloed van uittredende kwel, vegetaties van grote zeggen zijn ontstaan. Pas begin deze eeuw is duidelijk geworden dat de soort ook voorkomt in vegetaties met grote zeggen in laagveengebieden en langs rivieroeveren. Gerichte inventarisaties hebben sindsdien uitgewezen dat omvangrijke populaties aanwezig zijn in diverse veenweidegebieden, laagveenmoerassen en langs oevers van riviertjes (Boesveld & Kalkman 2007, Boesveld 2008, Boesveld 2009, Boesveld et al. 2011, Boesveld et al. 2014a). De verspreiding in deze kerngebieden is afgelopen jaren in kaart gebracht. Buiten deze kerngebieden komen lokaal kleinere populaties voor. In 2014 is de zeggekorfslak voor het eerst in Noord-Brabant aangetroffen. Om te kunnen voldoen aan de eisen die de Habitatrichtlijn stelt aan de bescherming van de soort is Noord-Brabant daarom in 2015 en 2016 gericht geïnventariseerd op het voorkomen van de zeggekorfslak.

BIOTOOP IN NEDERLAND

In Nederland wordt de zeggekorfslak in een vrij uiteenlopende reeks aan biotopen gevonden. De zeggekorfslak is een plantbewonende soort met een uitgesproken voorkeur voor vegetaties van grote zeggen, maar lokaal wordt ze ook gevonden op plekken zonder zeggen. De meeste populaties zijn aanwezig op plekken met moeraszegge, oeverzegge of pluimzegge. Andere grote zeggensoorten als scherpe zegge, stijve zegge en hoge cyperzegge worden veel minder vaak bewoond. Uit het onderzoek van de afgelopen jaren is duidelijk geworden dat plaatselijk ook plantensoorten als galigaan, liesgras, lisdodde, riet, bosbies en grote egelskop geschikte waardplanten kunnen zijn. De biotopen waar de soort voorkomt zijn meestal onbeschaduwd of half tot licht beschaduwd en het aantal waarnemingen in bossen met een sterke schaduwval is laag. In ons land heeft de zeggekorfslak een overduidelijke voorkeur voor laagveengebieden en het aantal waarnemingen op kleibodems is beduidend lager, terwijl de soort grotendeels afwezig is op de zandgronden. De biotopen variëren van (zeer) eutroof tot mesotroof; regelmatig is er sprake van invloed van kwel maar dit is zeker geen vereiste. Van belang is dat de bodem gedurende het gehele jaar nat en kalkhoudend is. De soort is gebaat bij extensief beheer. Regelmatig maaien en een sterke grasdruk zijn negatief voor de soort en kunnen tot het verdwijnen van populaties leiden (Boesveld et al. 2014b). Sterke waterschommelingen zijn over het algemeen ook negatief voor de soort hoewel de soort dit plaatselijk, bijvoorbeeld bij de Hoge boezem van de Overwaard (Kinderdijk), wel verdraagt.

METHODE

In de periode 15 november 2015 tot 14 april 2016 is er op dertig dagen veldwerk uitgevoerd waarbij in totaal 212 plekken bemonsterd zijn op het voorkomen van zeggekorfslak. Tijdens het zoeken naar zeggekorfslak is zoveel mogelijk gebruikt gemaakt van de methode die ook gehanteerd wordt voor de landelijke monitoring in het kader van de NEM (Gmelig Meyling et al. 2014). Bij deze methode wordt een locatie met potentieel geschikte vegetatie ingemeten. Vervolgens worden er vijf sublocaties onderzocht op de aanwezigheid van de zeggekorfslak. Eén sublocatie betreft een oppervlak van circa 10 vierkante meter. De randen van deze sublocaties liggen circa 5 tot 8 meter uit elkaar. De sublocaties worden zo gekozen dat ze evenredig verspreid liggen rond het centrum van de locatiecoördinaten. Voor iedere sublocatie geldt dat deze 5 tot 8 minuten wordt onderzocht op de aanwezigheid van de zeggekorfslak. Per locatie wordt de aan of afwezigheid van zeggekorfslak genoteerd. Het veldwerk is uitgevoerd door Arno Boesveld die, door zijn ruime ervaring met de soort, goed in staat is potentieel geschikte habitats te herkennen. Tijdens het veldwerk zijn waarnemingen van andere landslakken genoteerd. Van de waterslakken zijn alleen waarnemingen genoteerd van de soorten van de rode lijst.

RESULTATEN

Figuur 1 geeft een overzicht van de 212 locaties die zijn onderzocht op het voorkomen van zeggekorfslak (zie bijlage 1 voor details). De soort is aangetroffen op 22 van de 212 locaties. Alle locaties waar de soort gevonden is liggen in twee deelgebieden: de eendenkooi in het Habitatrictlijngebied Langstraat (figuur 2, tabel 1) en de omgeving van de Zevenbansche Boezem en de nabijgelegen delen van de Bakkerskil (figuur 3, tabel 2).

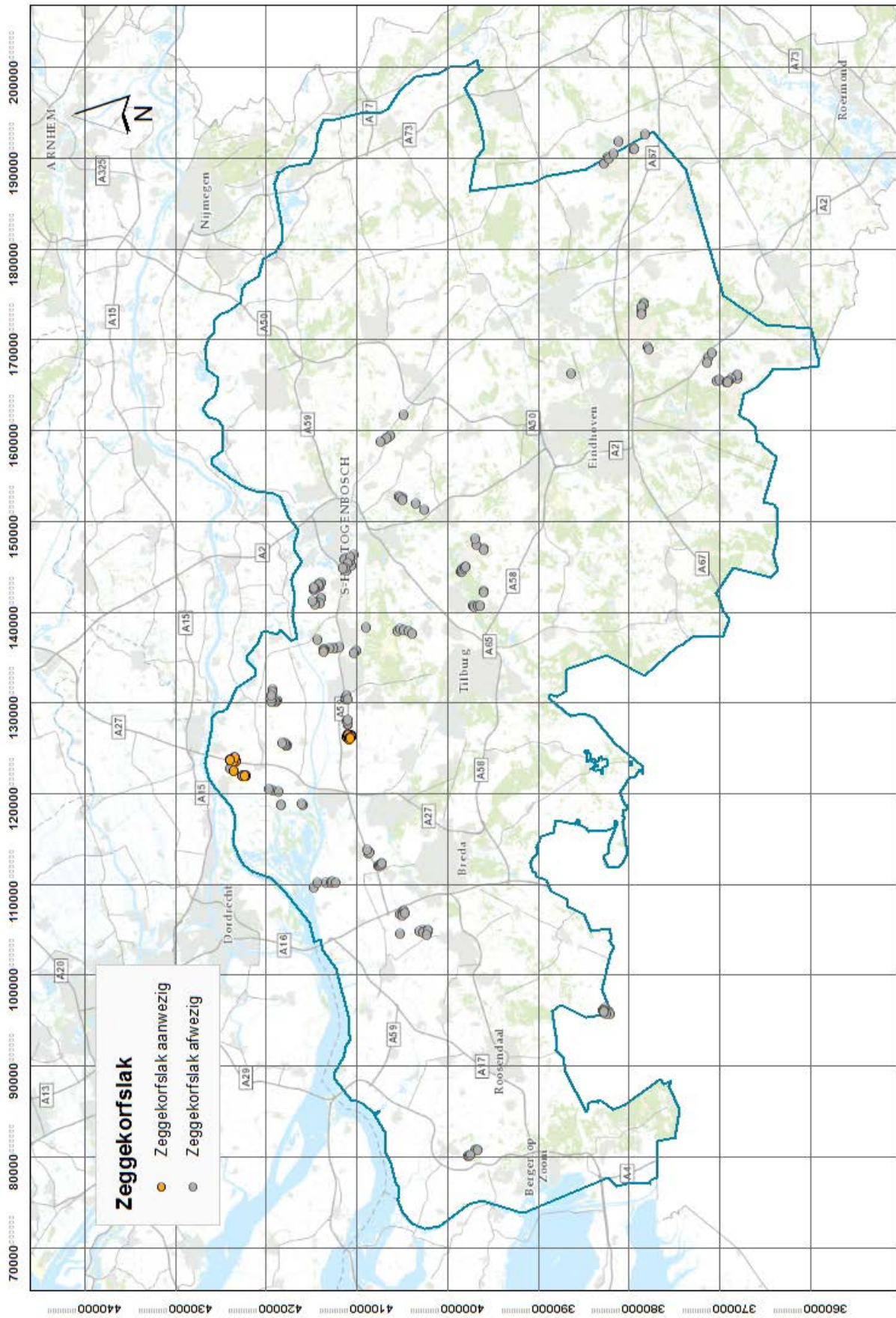
Inclusief de zeggekorfslak zijn tijdens dit onderzoek 43 soorten land- en zoetwaterslakken aangetroffen (bijlage 2). Daarvan staan er negen op de rode lijst (De Bruyne et al. 2003). Informatie over deze soorten is te vinden in bijlage 3.

Tabel 1 Locaties met zeggekorfslak in eendenkooi in het Habitatrictlijngebied Langstraat.

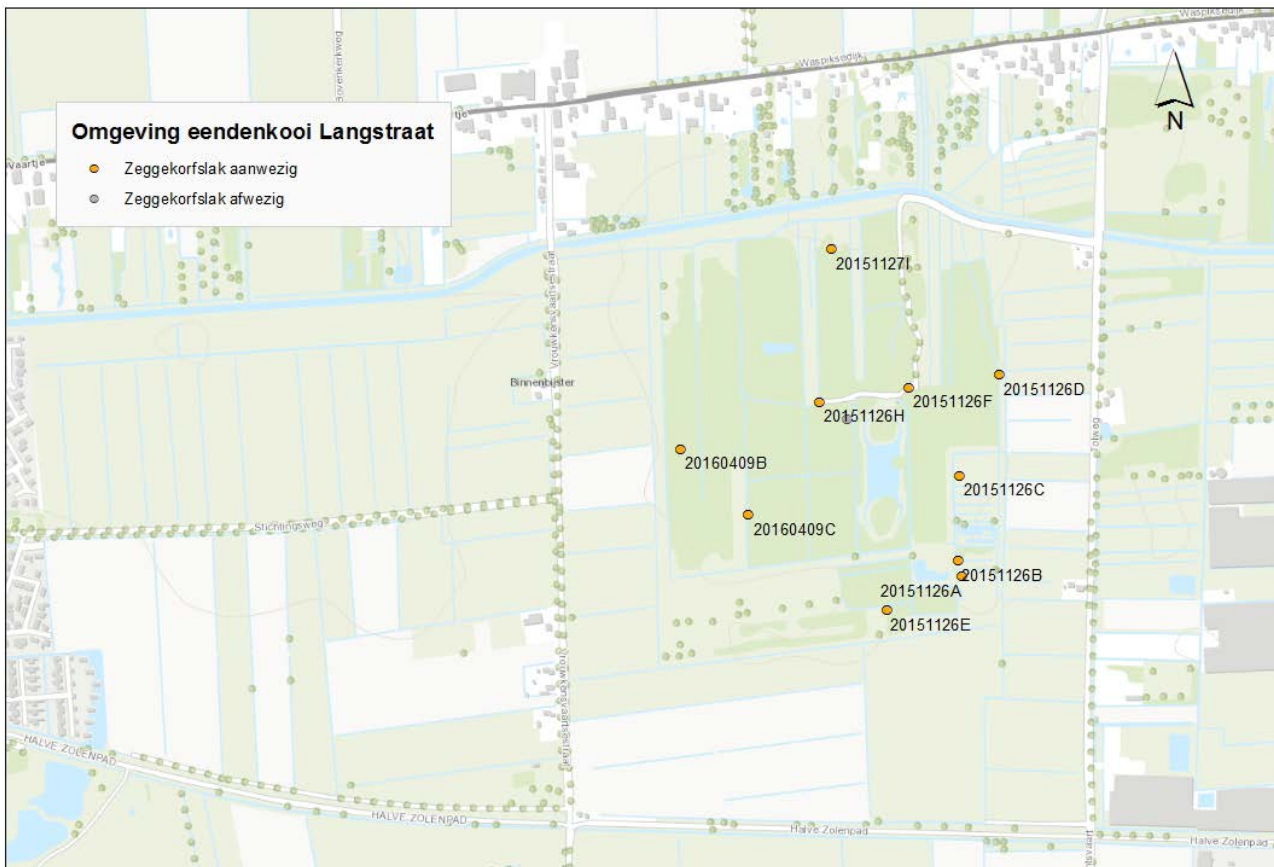
Gebiedscode	x-coördinaat	y-coördinaat	Biotoop	Onderzochte Deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20151126E	126.309	410.54	Sloot tussen ruigte en Elzenbroekbos	5	5
20151126A	126.434	410.596	Sloot in schraalgrasland	5	2
20151126B	126.427	410.622	Sloot tussen schraalgrasland en Elzenbosje	1	1
20160409C	126.08	410.698	Oude verlanding in voormalige sloot. Elzenbroekbos/schraalgrasland	1	1
20151126C	126.43	410.764	Sloot in schraalgrasland	5	5
20160409B	125.967	410.808	Oude verlanding in voormalige sloot. Elzenbroekbos	1	1
20151126H	126.198	410.886	Sloot tussen elzenbroekbos en schraalgrasland	5	5
20151126F	126.345	410.91	Elzenbroekbos	1	1
20151126D	126.495	410.931	Sloot in moerasbos	1	1
20151127I	126.217	411.139	Sloot tussen elzenbroekbos en schraalgrasland	5	5

Tabel 2 Locaties met zeggekorfslak in Zevenbansche Boezem en de nabijgelegen delen van de Bakkerskil.

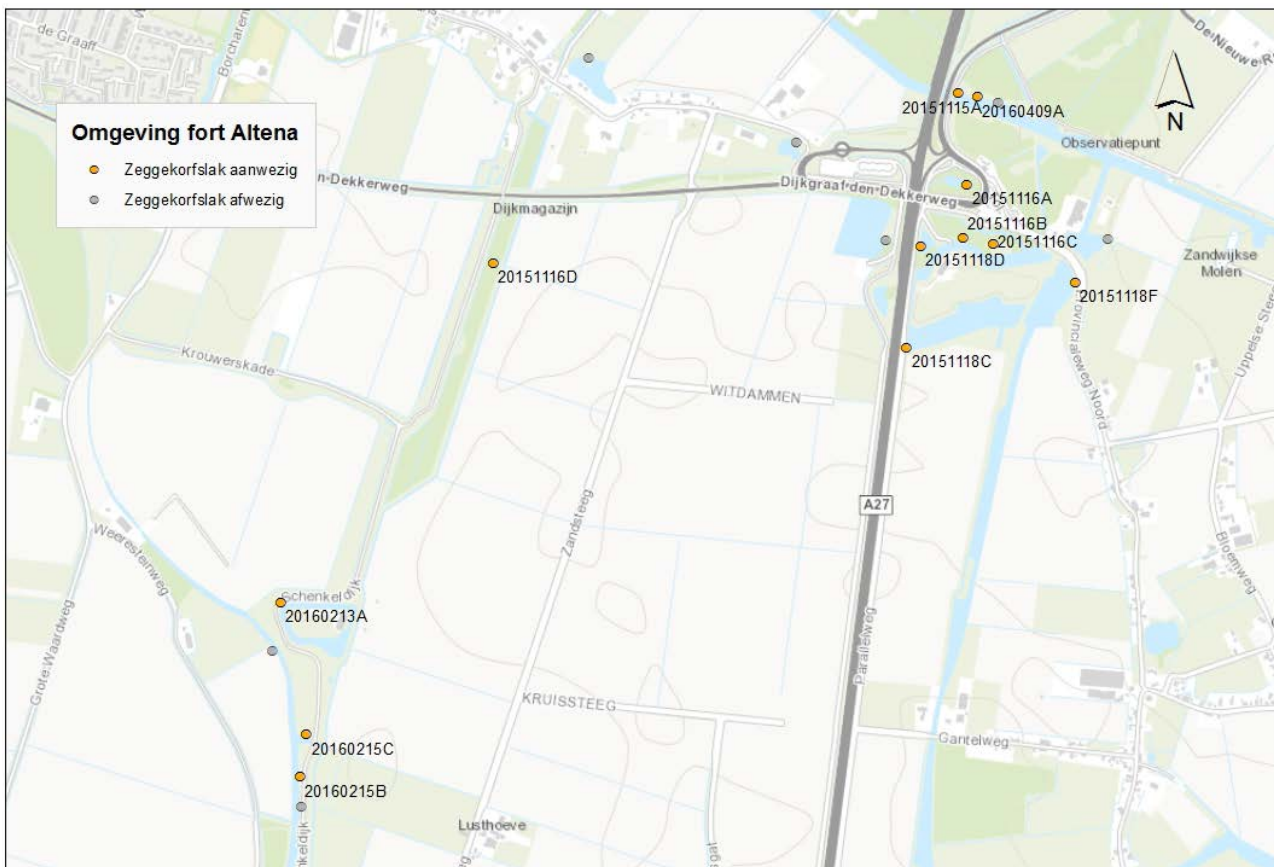
Gebiedscode	x-coördinaat	y-coördinaat	Biotoop	Onderzochte deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20160215B	122.046	422.227	Nieuwendijk, Bakkerskil, Kreekrelict	5	3
20160215C	122.062	422.331	Nieuwendijk, Bakkerskil, Kreekrelict. Bij sluis	5	1
20160213A	121.998	422.658	Nieuwendijk, Fort Bakkerskil, fortgracht.	5	1
20151118C	123.543	423.286	Sleeuwijk, Gracht Fort Altena. Oeverzone met smalle verlanding.	0	1
20151118F	123.958	423.446	Uppel, Uppelse Gantel. Kreekrelict. Brede verlanding	5	5
20151116D	122.523	423.494	Werkendam, Schenkeldijk. Verlanding in voormalige vaart/boezem	6	7
20151118D	123.576	423.536	Sleeuwijk, Altena. Oeverzone plasje met vrij smalle verlanding	5	4
20151116C	123.756	423.541	Sleeuwijk, Fort Althena. Griend langs gracht fort Althena	5	4
20151116B	123.682	423.556	Sleeuwijk, Fort Althena. Griend langs plasje	6	6
20151116A	123.692	423.687	Sleeuwijk, De Tol	7	7
20160409A	123.717	423.904	Sleeuwijk, Zevenbansche boezem. Verlaagde oever boezem.	1	1
20151115A	123.67	423.913	Sleeuwijk, Zevenbansche boezem.	5	3

Figuur 1 In 2015-2016 op het voorkomen van de zeggekorfslak onderzochte gebieden.

Figuur 2 Ligging van de onderzochte locaties in Langstraat.

Figuur 3 Ligging van de onderzochte locaties in de Zevenbansche Boezem en de Bakkerskil.

DISCUSSIE

VOLLEDIGHEID

De in 2015-2016 uitgevoerde inventarisatie was gericht op gebieden die op basis van expert judgement als meest geschikt voor zeggekorfslak waren ingeschat. De inventarisatie werkzaamheden hebben zich vooral gericht op het noordwesten van de provincie waar zich relatief veel gebieden met geschikt biotoop bevinden. Andere delen van Noord-Brabant bieden minder geschikt biotoop, zijn verder verwijderd van bekende populaties en de kans op voorkomen van de zeggekorfslak buiten het noordwesten van Brabant wordt als laag ingeschat. Grote delen van de kern van Nationaal Park de Biesbosch zijn afgelopen jaar in het kader van andere projecten onderzocht op het voorkomen van slakken waarbij de zeggekorfslak niet is aangetroffen. Hoewel het niet onwaarschijnlijk is dat de zeggekorfslak op andere plekken in noordwest Brabant te vinden is gaan we ervan uit dat met de huidige inventarisatie de belangrijkste voorkomens in kaart zijn gebracht. Kansrijke terreinen die niet of weinig onderzocht zijn betreffen onder meer het Uitwijkse Veld en de Wijde Alm in de omgeving van Uitwijk.

DE POPULATIE VAN DE EENDENKOOI TE LANGSTRAAT

De zeggekorfslak is in het Habitatrichtlijngebied Langstraat beperkt tot het westen van het gebied waar de soort voorkomt in de eendenkooi gelegen in het natuurgebied Den Dulver. Hier is ze op tien van de elf onderzochte locaties aangetroffen. Op de tien locaties waar zeggekorfslak werd gevonden werden in totaal 30 deellocaties onderzocht waarvan maar liefst 27 zeggekorfslakken herbergden. In het gebied wordt de soort vooral gevonden in zeggevegetaties langs slootranden. Het gaat daarbij om sloten in zowel broekbos als schraalland (figuur 4). Ze is echter niet gebonden aan slootranden en komt ook op meerdere plekken in het broekbos voor (figuur 5). Ze komt hier voor op pluimzegge, oeverzegge en moeraszegge en werd voor het eerst in Nederland aangetroffen op snavelzegge. De weilanden en sloten direct naast de eendenkooi zijn intensiever beheerd en zijn ongeschikt voor zeggekorfslak. De huidige populaties is echter voldoende groot in aantallen en oppervlak om langdurig levensvatbaar te zijn.

Figuur 4 Eendenkooi te Langstraat: sloot met zeggekorfslak in schraalland

Figuur 5 Eendenkooi te Langstraat: broekbos met grote zeggen en zeggekorfslak.

Het is waarschijnlijk dat de soort vroeger in een veel groter deel van Langstraat voor kwam. Bij de oostelijker gelegen deelgebieden De Dullaard en de Meerdijkse Driessen zijn in totaal acht plekken zonder resultaat bemonsterd. Verschillende andere plekken, zoals het Labbegat, zijn bezocht zonder dat daar potentieel geschikt biotoop werd aangetroffen. In veel gebieden is het beheer (maaïen of begrazing) te intensief om het ontstaan van vegetaties van grote zeggen toe te laten. Het huidige beheer van de eendenkooi is gunstig voor de instandhouding van de populatie. Verdroging is de belangrijkste grootschalige bedreiging voor de zeggekorfslak in de eendenkooi. Het is van belang om de in het gebied aanwezige sloten niet te rigoureus te schonen. Het bij elke schoning laten staan van een deel van de in de sloten aanwezige zeggenvegetatie is van belang. Doordat de slakjes met het water meedrijven kunnen geschoonde delen vrij makkelijk herbevolkt worden vanuit de gespaarde delen. Delen van het zuiden van het gebied worden begraasd met schapen. De zeggekorfslak verdraagt dit over het algemeen niet en het toestaan van begrazing in de rest van het gebied zal waarschijnlijk tot een achteruitgang van de zeggekorfslak leiden.

DE POPULATIE VAN DE ZEVENBANSCHER BOEZEM EN DE NABIJGELEGEN DELEN VAN DE BAKKERSKIL

Deze populatie valt uiteen in drie deelpopulaties: (1) Zevenbansche Boezem/Fort Altena, (2) het noordelijk stuk van de Bakkerskil en (3) de strook bos in het verlengde van de Bakkerskil. De soort werd hoofdzakelijk op oeverzegge aangetroffen, maar ook wel op pluim- en moeraszegge en plaatselijk op liesgras.

(1) Zevenbansche Boezem/Fort Altena (voornamelijk in beheer van Brabants Landschap, figuur 6-7). In totaal is hier op elf plaatsen gemonsterd waarbij de soort op acht plekken werd gevonden. De soort komt hier in verschillende biotopen voor. Het gaat om een aantal rondom het fort gelegen wateren die plaatselijk begrensd worden met een gordel van grote zeggen, een klein perceel wilgengriend (figuur 6), een binnen een verkeersrotonde gelegen en grotendeels beschaduwde plas en enkele stukken zeggenvegetatie langs de Zevenbansche Boezem (figuur 7). Het beheer van het perceel wilgengriend is gunstig voor de soort. Begrazing of maaïen van de zeggenvegetatie onder de wilgen dient vermeden te worden. Op de langere duur zouden de nattere stukken van het perceel kunnen verlanden wat

Figuur 6 Zevenbansche Boezem: wilgengriend met zeggekorfslak.

Figuur 7 Zevenbansche Boezem: zeggevegetaties met zeggekorfslak.

Figuur 8 Bakkerskil: smalle rand met voor zeggekorfslak geschikte vegetatie.

mogelijk tot een teruggang van de soort leidt. De binnen de verkeersrotonde gelegen plas wordt nauwelijks beheerd maar er zijn geen redenen om aan te nemen dat dit voor de zeggekorfslak nodig is. Eventueel kan overwogen worden om een deel van de bomen te verwijderen om de inval van blad in de plas te verminderen. De plassen rondom het fort worden grotendeels door dijken begrensd die gemaaid en begraasd worden. De gordel met geschikte zeggevegetatie is daardoor beperkt in omvang en lokaal vrij smal. Overwogen kan worden om de rand langs het water uit te rasteren om zo de graasdruk te verminderen. De soort is op twee plekken langs de Zevenbansche Boezem gevonden. Een daarvan betreft een in de afgelopen jaren gerealiseerde natuurvriendelijke oever. Het is de verwachting dat de soort zich in de komende jaren zal uitbreiden langs die delen die opnieuw zijn ingericht. Eventueel zou daarmee het gebied verbonden kunnen worden in potentiële geschikte leefgebieden in het oostelijker gelegen Uitwijkse Veld.

(2) Het noordelijk stuk van de Bakkerskil (grotendeels Staatsbosbeheer en onderdeel van het Nationaal Park De Biesbos en Habitatrictlijngebied Biesbosch, figuur 8). De zeggekorfslak is in de noordelijke punt van de Bakkerskil op drie van de vijf onderzochte plekken aangetroffen. Daarmee is voor het eerst het voorkomen van de zeggekorfslak in het Nationaal Park de Biesbos aangetoond. Verder zuidelijk is geschikt biotoop schaarser en op geen van de zeven daar onderzochte locaties is de soort gevonden. Langs het water bevinden zich verschillende overhoekjes en percelen die door het inrichten van natuurvriendelijke oevers voor de zeggekorfslak geschikt gemaakt kunnen worden.

(3) Bos ten noorden van de Bakkerskil (Staatsbosbeheer). Op verschillende plekken in dit smalle stuk bos gelegen langs de Schenkeldijk is geschikte vegetatie aanwezig. Er is tijdens dit onderzoek slechts op één plek naar de soort gezocht. Tijdens eerdere veldbezoeken door Ernst-Jan van Haften en Arno Boesveld zijn op meerdere locaties kleine populaties met lage dichtheden vastgesteld. De soort komt verspreid over de hele lengte van het bos in lage dichtheden voor. De waterstand blijkt sterk te wisselen per seizoen wat over het algemeen ongunstig is voor de zeggekorfslak vooral wanneer er langdurig sprake is van hoge waterstanden. Het huidige beheer lijkt afdoende voor het in stand houden van de populatie.

CONCLUSIE

Tijdens het onderzoek is gebleken dat de slakkenfauna van grote zeggenvegetaties vrij divers is en in totaal werden er 41 soorten landslakken, waaronder zeven die op de rode lijst staan, aangetroffen (bijlage 2). Daarnaast werden er in dit biotooptype nog een tweetal in Nederland zeldzame en op de rode lijst vermelde zoetwaterslakken gevonden (geelvlekslak en oeverschijfhoren). Door de kalkrijke bodem heeft het zoetwatergetijdengebied in en nabij de Biesbosch de grootste soortenrijkdom. In mesotrofe en meer voedselarme biotopen is de soorten rijkdom vaak aanzienlijk lager.

In de provincie Noord-Brabant zijn naast de geïsoleerde populatie langs de Merwedijk bij Sleeuwijk twee deelpopulaties van de zeggekorfslak aanwezig: één in de eendekooi van het Habitatrichtlijngebied Langstraat en één in Zevenbansche Boezem/Bakkerskil. In beide gevallen zijn de populaties voldoende groot wat betreft aantallen en oppervlak om op lange termijn levensvatbaar te blijven. De populatie van de Eendekooi van Langstraat ligt geheel in het Habitatrichtlijngebied Langstraat. De populatie van de Zevenbansche Boezem/Bakkerskil ligt deels in Nationaal Park De Biesbosch en valt binnen het Habitatrichtlijngebied Biesbosch terwijl andere delen in beheer zijn bij Brabants Landschap. Bij beide populaties is er geen sprake van bedreigingen op de korte termijn. In beide gebieden zijn er goede mogelijkheden om de populaties uit te breiden. Bij Langstraat gaat het daarbij om kleine aanpassingen in het beheer waarbij een deel van de sloten of vaarten rondom de eendekooi minder vaak gemaaid en geschoond worden. Bij Zevenbansche Boezem/Bakkerskil gaat het om het uitrasteren van enkele oevers rondom Fort Bakkerskil en het aanleggen van enkele stroken natuurvriendelijke oever langs de noordelijke delen van de Bakkerskil.

LITERATUUR

- Boesveld, A. 2008. Verspreiding en habitat van de zeggekorfslak in de Vechtstreek. – Rapport Stichting Anemoon.
- Boesveld, A. 2009. De zeggekorfslak in het Nationaal park Wieden en Weerribben. – Rapport Stichting Anemoon.
- Boesveld, A. & V.J. Kalkman 2007. Verspreiding en habitat van de zeggekorfslak in Zuid-Holland. – EIS-rapport 2007-04.
- Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling & I. van Lente 2011. Verspreidingsonderzoek. Mollusken van de Europese Habitatrichtlijn. Resultaten van het inventarisatiejaar 2011. – Rapport Stichting Anemoon.
- Boesveld, A. S. van Leeuwen, A. Gmelig Meyling & J. de Boer 2014a. De verspreiding van de slakken van de Habitatrichtlijn in Nederland. – *Spirula* 398: 67-71.
- Boesveld, A., J. de Boer, S. van Leeuwen & A. Gmelig Meyling 2014b. Wat is goed natuurbeheer voor slakken van de Habitatrichtlijn. – *Spirula* 398: 77-80.
- Boesveld, A., A.W. Gmelig Meyling & R.H. de Bruyne 2016. Knotwilgslakken, schorshorens en andere op boomschors levende landslakken in de Dordtse Biesbosch. – *Zoekbeeld* 6 (1): 21-31. Stichting Anemoon.
- Bruyne, R.H. de, H. Wallbrink & A.W. Gmelig Meyling 2003. Bedreigde en verdwenen land- en zoetwaterweekdieren in Nederland (Mollusca). – *European Invertebrate Survey - Nederland*, Leiden & Stichting Anemoon, Heemstede.
- Gmelig Meyling, A.W., A. Boesveld & I. van Lente 2014. Verslag van monitoring- en verspreidingsonderzoek met betrekking tot de weekdieren van de Europese habitatrichtlijn en trendonderzoek naar Typische soorten van de mariene Europese Habitattypen H1110B en H1160. – Stichting Anemoon.

Bijlage 1. Overzicht bemonsterde locaties.

Gebiedscode	x- coördinaat	y- coördinaat	Gebied, locatie	Onderzochte deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20151115A	123,67	423,913	Sleeuwijk, Zevenbansche boezem.	5	3
20151115B	125,4	417,766	Dussen, Korn. Kornsche boezem.	5	0
20151115C	125,368	417,716	Dussen, Korn. Kornsche boezem.	5	0
20151115D	125,373	417,68	Dussen, Korn. Kornsche boezem.	5	0
20151115E	125,38	417,802	Dussen, Korn. Kornsche boezem.	5	0
20151115F	125,449	417,797	Dussen, Korn. Kornsche boezem.	1	0
20151115G	125,644	417,917	Dussen, Korn. Kornsche boezem.	5	0
20151115H	125,607	418,151	Dussen, Korn. Kornsche boezem.	5	0
20151115I	130,229	418,769	Andel, Pompveld.	5	0
20151115J	130,219	418,911	Andel, Pompveld.	5	0
20151115K	130,208	419,047	Andel, Pompveld.	5	0
20151115L	130,195	419,211	Andel, Pompveld.	5	0
20151115M	130,224	419,388	Andel, Pompveld.	5	0
20151115N	130,776	419,415	Andel, Pompveld.	5	0
20151116A	123,692	423,687	Sleeuwijk, De Tol	7	7
20151116B	123,682	423,556	Sleeuwijk, Fort Althena. Griend langs plasje	6	6
20151116C	123,756	423,541	Sleeuwijk, Fort Althena. Griend langs gracht fort Altena	5	4
20151116D	122,523	423,494	Werkendam, Schenkeldijk. Verlanding in voormalige vaart/boezem	6	7
20151118A	123,492	423,55	Sleeuwijk, Schanswiel. Moerassige oever wiel.	5	0
20151118B	123,271	423,792	Werkendam, Wiel. Smalle verlandingszone wiel.	5	0
20151118C	123,543	423,286	Sleeuwijk, Gracht Fort Altena. Oeverzone met smalle verlanding.	0	1
20151118D	123,576	423,536	Sleeuwijk, Altena. Oeverzone plasje met vrij smalle verlanding.	5	4
20151118E	124,038	423,552	Sleeuwijk, Verbreding in kreekrelict.	1	0
20151118F	123,958	423,446	Uppel, Uppelse Gantel. Kreekrelict. Brede verlanding	5	5
20151118G	123,767	423,891	Sleeuwijk, Zevenbansche boezem. Verlaagde oever.	1	0
20151122A	105,031	402,624	Ettenleur, De Berk & Haagse Beemden. Elzenbroekbos	5	0
20151122B	104,852	402,428	Ettenleur, De Berk & Haagse Beemden. Elzenbroekbos	5	0
20151122C	104,825	403,061	Ettenleur, De Berk & Haagse Beemden. Elzenbroekbos	5	0
20151122D	104,771	402,615	Ettenleur, De Berk & Haagse Beemden. Elzenbroekbos	5	0
20151122E	104,841	402,098	Ettenleur, De Berk & Haagse Beemden. Moerasstruweel en bos.	5	0
20151122F	105,008	402,151	Ettenleur, De Berk & Haagse Beemden. Elzenbroekbos	5	0
20151122G	104,526	402,324	Ettenleur, De Berk & Haagse Beemden. Moerasstruweel	5	0
20151123A	104,639	405,245	Prinsenbeek, Weimeren. Moerasje in weiland	5	0
20151123B	106,745	405,185	Prinsenbeek, Weimeren. Randzone elzenbroekbos	5	0
20151123C	106,853	404,988	Prinsenbeek, Weimeren. Elzenbroekbos	5	0
20151123D	106,951	404,812	Prinsenbeek, Weimeren. Moerasstruweel	5	0
20151123E	107,104	404,77	Prinsenbeek, Weimeren.	5	0
20151123F	106,796	404,943	Prinsenbeek, Weimeren.	5	0
20151123G	106,634	404,898	Prinsenbeek, Weimeren.	5	0
20151123H	106,849	404,751	Prinsenbeek, Weimeren.	5	0
20151126A	126,434	410,596	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Sloot in schraalgrasland	5	2
20151126B	126,427	410,622	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Eendenkooi. Sloot tussen schraalgrasland en elzenbosje.	1	1
20151126C	126,43	410,764	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Sloot in schraalgrasland	5	5
20151126D	126,495	410,931	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Sloot in moerasbos	1	1
20151126E	126,309	410,54	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Sloot tussen ruigte en elzenbroekbos.	5	5
20151126F	126,345	410,91	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Elzenbroekbos.	1	1
20151126G	126,244	410,857	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Elzenbroekbos.	0	0

Gebiedscode	x- coördinaat	y- coördinaat	Gebied, locatie	Onderzochte deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20151126H	126,198	410,886	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Sloot tussen elzenbroekbos en schraalgrasland.	5	5
20151127A	127,719	411,036	Sprang Capelle, De Dullaard. Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Petgaten.	5	0
20151127B	127,983	411,068	Sprang Capelle, De Dullaard. Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Petgaten.	5	0
20151127C	128,102	410,982	Sprang Capelle, De Dullaard. Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Petgaten.	5	0
20151127D	127,573	410,931	Sprang Capelle, De Dullaard. Binnenpolder van Capelle, Langstraat, elzenbroekbosje	5	0
20151127E	130,409	411,223	Waalwijk, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Sloot in schraalgrasland	5	0
20151127F	130,624	411,214	Waalwijk, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Wiel in schraalgraslanden	5	0
20151127G	130,777	411,059	Waalwijk, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Sloot in schraalgrasland	5	0
20151127H	130,487	411,019	Waalwijk, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Petgat in schraalgrasland	5	0
20151127I	126,217	411,139	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Sloot tussen elzenbroekbos en schraalgrasland.	5	5
20151128A	80,731	396,764	Steenbergen. Oudenlandsch Laag. Ligne of Bergsche Water. Elzen broekbos in Beekdal	5	0
20151128B	80,784	396,877	Steenbergen. Oudenlandsch Laag. Ligne of Bergsche Water. Elzen/eiken broekbos in Beekdal	7	0
20151128C	80,775	396,648	Steenbergen. Oudenlandsch Laag. Ligne of Bergsche Water. Populierenaanplant in Beekdal	5	0
20151128D	80,083	397,734	Steenbergen. Oudenlandsch Laag. Ligne of Bergsche Water. Rietruigte in Beekdal	5	0
20151128E	80,105	397,633	Steenbergen. Oudenlandsch Laag. Ligne of Bergsche Water. Rietruigte in Beekdal	5	0
20151128F	80,199	397,484	Steenbergen. Oudenlandsch Laag. Ligne of Bergsche Water. Rietruigte in Beekdal	5	0
20151202A	96,48	382,576	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Rietland.	5	0
20151202B	96,042	382,21	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Rietland.	5	0
20151202C	95,979	382,427	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Rietruigte.	5	0
20151202D	95,783	382,043	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Randzone grauwe wilgmoeras.	5	0
20151202E	95,702	382,511	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Vewilderd rietland.	6	0
20151202F	96,142	382,93	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Randzone elzenbroekbos.	5	0
20151202G	96,116	382,792	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Rietland. Randzone grauwe wilgstruweel.	5	0
20151202H	95,995	382,751	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Vewilderd rietland	5	0
20151202I	95,9	382,691	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Oever watergang.	1	0
20151202J	95,988	382,7	Achtmaal. De Matjens. Moerasgebied. Grauwe wilgstruweel	5	0
20151203A	112,156	407,637	Terheijden. Binnenpolder van Terheijden. Jonge verlanding in recent gegraven plassen in graslandpolder.	8	0
20151203B	112,112	407,542	Terheijden. Binnenpolder van Terheijden. Jonge verlanding in recent gegraven plassen in graslandpolder.	5	0
20151203C	112,205	407,263	Terheijden. Binnenpolder van Terheijden. Eendenkooi. Oever kooisloot.	5	0
20151203D	112,282	407,281	Terheijden. Binnenpolder van Terheijden. Eendenkooi. Oever kooisloot.	5	0
20151203E	112,29	407,374	Terheijden. Binnenpolder van Terheijden. Eendenkooi. Oever kooisloot.	5	0
20151203F	112,335	407,208	Terheijden. Binnenpolder van Terheijden. Eendenkooi. Kooivijver.	1	0

Gebiedscode	x-coördinaat	y-coördinaat	Gebied, locatie	Onderzochte deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20151203G	113,436	408,645	Made. Binnenpolder van Terheijden. Voormalige Hollandse waterlinie Den Hout. Plasje met verlanding.	6	0
20151203H	113,525	408,627	Made. Binnenpolder van Terheijden. Voormalige Hollandse waterlinie Den Hout. Fortgracht.	1	0
20151203I	113,843	408,803	Made. Binnenpolder van Terheijden. Voormalige Hollandse waterlinie Den Hout. Fortgracht.	1	0
20151205A	173,135	378,65	Someren, Stabrechtse heide. Oever Beuven.	5	0
20151205B	173,324	378,626	Someren, Stabrechtse heide. Rietveld.	5	0
20151205C	174,052	378,373	Someren, Stabrechtse heide. Voedselrijke watergangen	5	0
20151205D	173,855	378,304	Someren, Stabrechtse heide. Voedselrijke watergangen	5	0
20151205E	173,685	378,591	Someren, Stabrechtse heide. Voedselrijke watergangen	5	0
20151205F	172,887	378,653	Someren, Stabrechtse heide. Oever Beuven.	5	0
20151205G	169,197	377,869	Heeze, Rielloop. Elzenbroekbosje	5	0
20151205H	168,938	377,741	Heeze, Kleine Dommel. Voedselrijke oever beek.	5	0
20151206A	166,297	386,321	Soerendonk, Soerendonks Goor. Oever voedselrijke plas/ moeras.	5	0
20151206B	166,008	368,107	Soerendonk, Soerendonks Goor. Moeras.	5	0
20151206C	165,839	368,026	Soerendonk, Soerendonks Goor. Moeras.	6	0
20151206D	165,74	368,041	Soerendonk, Soerendonks Goor. Moeras.	5	0
20151206E	166,161	368,063	Soerendonk, Soerendonks Goor. Oever voedselrijke plas/ moeras.	5	0
20151206F	165,799	368,709	Soerendonk, Strijper Aa, Oever beek.	5	0
20151206G	165,418	368,983	Soerendonk, Strijper Heg, Elzenbroek.	6	0
20151206H	165,548	370,292	Leendersrijp, Broeken, elzenbroek.	6	0
20151209A	145,685	410,864	Den Bosch, Moerputten. Moerasbos en struweel.	6	0
20151209B	144,549	411,119	Den Bosch, Moerputten. (Voormalige) verlande spoorloot.	5	0
20151209C	145,38	410,831	Den Bosch, Moerputten. Moerasbos en struweel. Randzone moerasbos/schraalgrasland	5	0
20151209D	145,432	410,681	Den Bosch, Moerputten. Moerasbos en struweel. Elzenbroek.	5	0
20151209E	145,191	410,638	Den Bosch, Moerputten. Verlande sloot in schraalgrasland.	5	0
20151209F	145,657	410,696	Den Bosch, Moerputten. Moerasbos en struweel.	5	0
20151209G	146,002	411,219	Den Bosch, Moerputten. Verlande sloot in schraalgrasland.	5	0
20151209H	145,825	411,369	Den Bosch, Moerputten. Moeraswilgenstruweel.	5	0
20151210A	142,926	414,062	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Oever Buitenwiel.	5	0
20151210B	142,767	414,374	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Eendenkooi de Zompen. Randzone griendje.	5	0
20151210C	143,215	413,954	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Verlanding in sloot.	5	0
20151210D	143,118	414,244	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Oever Buitenwiel.	5	0
20151210E	143,054	414,181	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Oever Buitenwiel.	5	0
20151210F	142,536	414,528	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Verlanding in sloot in schraalgrasland.	5	0
20151210G	142,533	414,683	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Wiel in vrij extensief beheerd grasland	5	0
20151210H	142,574	414,668	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Wiel in vrij extensief beheerd grasland	5	0
20151210I	142,678	414,694	Haarsteeg, Somp en Zoilagen. Wiel in vrij extensief beheerd grasland	5	0
20151211A	141,467	413,953	Haarsteeg, Haarsteegs Wiel. Verlanding in deel wiel.	5	0
20151211B	141,487	413,936	Haarsteeg, Haarsteegs Wiel. Verlanding in deel wiel.	5	0
20151211C	141,022	414,139	Haarsteeg, Haarsteegs Wiel. Overgang van elzenbroek naar moeraswilgenstruweel	5	0
20151211D	141,058	414,102	Haarsteeg, Haarsteegs Wiel. Oeverzone wiel.	5	0
20151211E	140,961	414,585	Haarsteeg, Haarsteegs Wiel. Populierenaanplant langs wiel	5	0
20151211F	140,835	414,53	Haarsteeg, Haarsteegs Wiel. Verlanding langs wiel	5	0
20151211G	141,241	414,863	Hedixhuizen. Hedixhuizensche Maas. Verlanding langs dode rivierarm	5	0
20151212A	151,284	402,506	Gemondse. De Dommel. Dode rivierarm in schraalgrasland.	5	0
20151212B	152	403,442	Gemondse. De Dommel. Dode rivierarm in vrij extensief beheerd grasland.	5	0
20151212C	152,703	404,911	Sint-Michielsgestel. Oever Dommel	5	0

Gebiedscode	x- coördinaat	y- coördinaat	Gebied, locatie	Onderzochte deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20151212D	152,837	405,384	Sint-Michielsgestel. Verlande sloot langs schraalgrasland.	5	0
20151212E	152,626	405,187	Sint-Michielsgestel. Vijver in bos.	5	0
20151212F	152,352	404,909	Sint-Michielsgestel. Verlanding in dode rivierarm	5	0
20151213A	159,38	406,396	Schijndel, Wijboschbroek. Elzenbroek (in populierenbos)	5	0
20151213B	159,435	406,342	Schijndel, Wijboschbroek. Populierenbos.	5	0
20151213C	161,775	404,88	Schijndel, Wijboschbroek. Jonge bosaanplant.	5	0
20151213D	159,108	406,784	Heeswijk. Elzenbroek nabij Zuid-Willemsvaart.	5	0
20151213E	159,133	406,692	Heeswijk, populierenaanplant nabij Zuid-Willemsvaart.	5	0
20151213F	158,746	407,404	Heeswijk, verlanding in sloot bij Kasteel Heeswijk	5	0
20151214A	146,394	410,319	Den Bosch, Moerputten. Eendenkooi in extensief beheerd grasland.	5	0
20151214B	146,056	410,772	Den Bosch, Moerputten. Moerasbos en struweel.	5	0
20151214C	145,458	410,997	Den Bosch, Moerputten. Eendenkooi in extensief beheerd grasland.	5	0
20151214D	144,908	411,225	Den Bosch, Moerputten. Moerasbos en struweel. Verlanding in sloot	5	0
20151214E	144,914	411,521	Den Bosch, Moerputten. Moerasbos en struweel.	5	0
20151220A	125,533	417,908	Dussen, Korn. Kornsche boezem. Verwilderd griend.	5	0
20151220B	131,444	419,222	Andel, Pompveld. Relatief recent gegraven gaten.	5	0
20151220C	131,238	419,215	Andel, Pompveld. Relatief vijver bij eendenkooi.	5	0
20160213A	121,998	422,658	Nieuwendijk, Fort Bakkerskil, fortgracht.	5	1
20160213B	121,978	422,537	Nieuwendijk, Bakkerskil, Kreekrelict	5	0
20160213C	122,049	422,154	Nieuwendijk, Bakkerskil, Kreekrelict	5	0
20160213D	120,368	419,247	Nieuwendijk, zijtak Bakkerskil. Rietruigte.	5	0
20160213E	120,528	419,67	Nieuwendijk, Bakkerskil, Kreekrelict	5	0
20160213F	120,295	418,613	Nieuwendijk, zijtak Bakkerskil, verlanding dode kreekarm.	5	0
20160215A	122,757	423,999	Werkendam, kreekrelict.	5	0
20160215B	122,046	422,227	Nieuwendijk, Bakkerskil, Kreekrelict	5	3
20160215C	122,062	422,331	Nieuwendijk, Bakkerskil, Kreekrelict. Bij sluis.	5	1
20160215D	118,836	418,372	Hank, Westkil. Kreekrelict	5	0
20160215E	118,849	418,332	Hank, Westkil. Kreekrelict, verlanding langs kreek.	5	0
20160215F	118,814	415,932	Hank, Oostkil. Kreekrelict, verlanding in zijtak.	5	0
20160215G	118,938	416,032	Hank, Oostkil. Kreekrelict, verlanding in oude stroomkom van zijtak.	5	0
20160216A	109,675	414,743	Lage Zwaluwe. Gat van den Ham. Kreekrelict.	5	0
20160216B	110,284	414,294	Lage Zwaluwe, kreekrelict.	5	0
20160216C	110,25	413,438	Lage Zwaluwe, kreekrelict.	5	0
20160216D	110,176	412,881	Lage Zwaluwe, kreekrelict.	8	0
20160216E	110,321	412,728	Hoge Zwaluwe, door lage dam gescheiden moerasje langs kreekrelict.	6	0
20160216F	110,249	412,354	Hoge Zwaluwe, door lage dam gescheiden moerasje langs kreekrelict.	5	0
20160227A	140,738	397,149	Oisterwijk, Oisterwijkse vennen en bossen. De Oude Hondenberg. Rietven. Voedselrijk ven.	6	0
20160227B	140,529	396,999	Oisterwijk, Oisterwijkse vennen en bossen. De Oude Hondenberg. Rietven. Voedselrijk ven.	5	0
20160227C	140,764	396,686	Oisterwijk, Oisterwijkse vennen en bossen. De Oude Hondenberg. Elzenbroekbos langs Reuzel. Voedselrijke beek.	5	0
20160227D	140,735	396,446	Moergestel, Oisterwijkse vennen en bossen. Reuzel. Voedselrijke beek.	5	0
20160227E	142,269	395,991	Moergestel, Oisterwijkse vennen en bossen. Naamloos? ven tussen Kolkven en Allemansven. Elzenbroek langs voedselrijk ven.	5	0
20160227F	142,24	396,014	Moergestel, Oisterwijkse vennen en bossen. Naamloos? ven tussen Kolkven en Allemansven. Elzenbroek langs voedselrijk ven.	5	0
20160228A	144,443	398,516	Oisterwijk, Kampina. Belversche bergen. Rozep. Voedselrijke beek. Elzenbroek langs beek.	5	0
20160228B	144,477	398,433	Oisterwijk, Kampina. Belversche bergen. Rozep. Voedselrijke beek. Elzenbroek langs beek.	5	0

Gebiedscode	x-coördinaat	y-coördinaat	Gebied, locatie	Onderzochte deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20160228C	144,744	398,373	Oisterwijk, Kampina. Belversche bergen. Rozep. Voedselrijke beek. Elzenbroek langs beek.	5	0
20160228D	144,883	398,137	Oisterwijk, Kampina. Belversche bergen. Rozep. Voedselrijke beek. Elzenbroek langs beek.	5	0
20160228E	144,989	397,991	Oisterwijk, Kampina. Belversche bergen. Rozep. Voedselrijke beek. Elzenbroek langs beek.	5	0
20160228F	145,028	397,995	Oisterwijk, Kampina. Belversche bergen. Rozep. Voedselrijke beek. Elzenbroek langs beek.	5	0
20160229A	146,954	395,978	Boxtel, Kampina. Smalbroeken. Moerassig bos tussen beken.	5	0
20160229B	146,916	396,037	Boxtel, Kampina. Smalbroeken. Moerassig bos tussen beken (Heiloo en Beerze).	5	0
20160229C	147,42	396,739	Boxtel, Kampina, Beerze. Elzenboekbosje in zomereikenbos langs voedselrijke beek.	5	0
20160229D	148,04	396,969	Boxtel, Kampina, Beerze. Zeggenmoerasje langs voedselrijke beek.	5	0
20160409A	123,717	423,904	Sleeuwijk, Zevenbansche boezem. Verlaagde oever boezem.	1	1
20160409B	125,967	410,808	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Oude verlanding in voormalige sloot. Elzenbroekbos.	1	1
20160409C	126,08	410,698	Sprang Capelle, Binnenpolder van Capelle, Langstraat, Eendenkooi. Oude verlanding in voormalige sloot. Elzenbroekbos/schraalgrasland.	1	1
20160410A	168,086	371,284	Leendersrijp, Buulder Aa, Randzone eiken-/elzenbos-grasland. Beekoever.	5	0
20160410B	168,526	370,873	Leendersrijp, Buulder Aa, eiken-/elzenbos. Voormalige beekarm.	5	0
20160410C	167,478	371,388	Leendersrijp, Buulder Aa, zwarte elzen/grauwe wilgmoeras langs beek.	5	0
20160410D	165,638	370,049	Leendersrijp, Strijper Aa, elzenbroekbos nabij beek.	5	0
20160410E	165,362	369,212	Leendersrijp, Strijper Aa, grauwe wilgstruweel	5	0
20160410F	165,306	369,064	Leendersrijp, Strijper Aa, elzenbroekbos nabij beek.	5	0
20160411A	189,496	382,805	Griendsveen, Deurnese Peel. Vaart door bos en verruigde hei.	5	0
20160411B	190,125	382,318	Griendsveen, Helenavaart. Vaart door bos. Randzone elzenbroek.	5	0
20160411C	190,029	382,26	Griendsveen, Helenavaart. Oever sloot die parallel aan Helenavaart loopt	6	0
20160411D	190,524	381,644	Griendsveen. Verlande sloot. In bloemrijk grasland.	6	0
20160411E	191,876	381,189	Helenaveen. Mariapeel. Natte, verruigde hei.	5	0
20160411F	192,596	378,238	Helenaveen. Mariapeel. Over veenplas.	5	0
20160411G	191,056	379,517	Helenaveen. Deurnese Peel. Voormalige visvijver. Jonge verlanding	5	0
20160411H	191,146	379,483	Helenaveen. Deurnese Peel. Voormalige visvijver. Jonge verlanding	5	0
20160411I	191,038	379,404	Helenaveen. Deurnese Peel. Voormalige visvijver. Jonge verlanding	5	0
20160413A	138,321	408,919	Drunen. Drongelens kanaal.	5	0
20160413B	137,951	405,447	Udenhout. De Brand. Grauwe wilg moeras.	5	0
20160413C	138,165	405,186	Udenhout. De Brand. Grauwe wilg moeras.	5	0
20160413D	138,012	404,871	Udenhout. De Brand. Grauwe wilg moeras.	5	0
20160413E	137,89	404,329	Udenhout. De Brand. Elzenbroek	5	0
20160413F	137,611	403,827	Udenhout. De Brand. Elzenbroek	5	0
20160414A	135,778	409,973	Drunen. Baardwijkse Overlaat. Oever plas.	5	0
20160414B	135,456	410,321	Drunen. Baardwijkse Overlaat. Oever plas.	5	0
20160414C	136,058	412,253	Elshout. Elshoutse wielen. Oever wiel.	5	0
20160414D	136,155	411,931	Elshout. Elshoutse wielen. Oever wiel.	5	0
20160414E	136,015	412,537	Elshout. Elshoutse wielen. Oever wiel.	5	0
20160414F	136,027	413,028	Elshout. Elshoutse wielen. Oever wiel.	5	0
20160414G	135,909	413,495	Elshout. Elshoutse wielen. Oever wiel.	5	0
20160414H	135,849	413,608	Elshout. Elshoutse wielen. Elzenbroek.	5	0

Gebiedscode	x- coördinaat	y- coördinaat	Gebied, locatie	Onderzochte deellocaties	Deellocaties met zeggekorfslak
20160414I	135,769	413,65	Elshout. Elshoutse wielen. Oever wiel.	5	0
20160414J	135,698	413,696	Elshout. Elshoutse wielen. Oever wiel.	5	0
20160414K	137,003	414,378	Elshout. Hooibroeken. Verlande sloot in populierenbos.	5	0

Bijlage 2. Overzicht waargenomen mollusken.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Rode lijststatus	Aantal waarnemingen	land/ zoetwater
<i>Aegopinella nitidula</i>	Bruine blinkslak		5	Land
<i>Balea biplicata</i>	Grote clausilia		5	Land
<i>Arianta arbustorum</i>	Heesterslak		14	Land
<i>Arion circumscriptus</i>	Grauwe wegslak		2	Land
<i>Arion intermedius</i>	Egelwegslak		6	Land
<i>Arion rufus/lusitanicus</i>	Rode wegslak		7	Land
<i>Balea perversa</i>	Slanke schorshoren	Bedreigd	1	Land
<i>Carychium minimum</i>	Plompe dwergslak		32	Land
<i>Carychium tridentatum</i>	Slanke dwergslak		7	Land
<i>Cepaea hortensis</i>	Witgerande tuinslak		1	Land
<i>Cepaea nemoralis</i>	Zwartgerande tuinslak		11	Land
<i>Cochlicopa lubrica</i>	Glanzende agaathoren		27	Land
<i>Columella aspera</i>	Ruwe korfslak		12	Land
<i>Columella edentula</i>	Tandloze korfslak	Kwetsbaar	5	Land
<i>Deroceras laeve</i>	Kleine akkerslak		28	Land
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje		5	Land
<i>Euconulus fulvus</i>	Gladder tolslak		3	Land
<i>Euconulus praticola/trochiformis</i>	Grastolslak/Moerastolslak		36	Land
<i>Gyraulus riparius</i>	Oeverschijfhoren	Bedreigd	2	Zoetwater
<i>Hygromia cinctella</i>	Gekielde loofslak		1	Land
<i>Limax maximus</i>	Tijgerslak		1	Land
<i>Marstoniopsis insubrica</i>	Geelvlekslak	Kwetsbaar	1	Zoetwater
<i>Nesovitrea hammonis</i>	Ammonshorentje		24	Land
<i>Oxychilus alliarius</i>	Lookglansslak		3	Land
<i>Oxychilus cellarius</i>	Kelderglansslak		3	Land
<i>Oxychilus navarricus</i>	Zwitserse glansslak		1	Land
<i>Oxyloma elgans/sarsii</i>				Land
<i>Paralaoma servilis</i>	Duintolletje		1	Land
<i>Pseudotrachia rubiginosa</i>	Oeverloofslak	Bedreigd	2	Land
<i>Punctum pygmaeum</i>	Dwergpuntje		28	Land
<i>Succinella oblonga</i>	Langwerpige barnsteenslak		8	Land
<i>Succinea putris</i>	Barnsteenslak		71	Land
<i>Trichia hispida</i>	Gewone haarslak		8	Land
<i>Vallonia costata</i>	Geribde jachthorenslak		1	Land
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak		1	Land
<i>Vallonia pulchella</i>	Fraaie jachthorenslak		3	Land
<i>Vertigo antivertigo</i>	Dikke korfslak	Kwetsbaar	58	Land
<i>Vertigo moulinsiana</i>	Zegge-korfslak	Kwetsbaar	4	Land
<i>Vertigo pygmaea</i>	Dwerg-korfslak	Kwetsbaar	10	Land
<i>Vitrea crystallina</i>	Grote kristalslak		13	Land
<i>Vitrina pellucida</i>	Doorschijnende glasslak		7	Land
<i>Zonitoides excavatus</i>	Grofgestreepte glimslak	Ernstig bedreigd	1	Land
<i>Zonitoides nitidus</i>	Donkere glimslak		39	Land

Bijlage 3. Bespreking overige soorten van de rode lijst.

In totaal zijn er tijdens het in 2015-2016 uitgevoerde veldwerk 41 soorten landslakken aangetroffen. Daarnaast is er ook een, in Nederland zeldzame, waterslak aangetroffen (geelvlekslak). Tijdens het project zijn in totaal negen soorten van de rode lijst aangetroffen. Naast de zeggekorfslak gaat het om: oeverloofslak *Pseudotrichia rubiginosa*, schorshorentje *Balea perversa*, tandloze korfslak *Columella edentula*, dikke korfslak *Vertigo antivertigo*, dwergkorfslak *Vertigo pygmaea*, oeverschijfhoren *Gyraulus riparius* en geelvlekslak *Marstoniopsis insubrica*.

***Balea perversa* – schorshorentje**

De belangrijke leefgebieden van het schorshorentje zijn gelegen in de kustduinen en het rivierengebied en daarbuiten zijn maar weinig vindplaatsen van het schorshorentje bekend. Het zoetwatergetijdengebied de Biesbosch vormt het belangrijkste bolwerk voor de soort in Nederland. Tijdens inventarisaties die plaatsvonden in de periode 2003-2004 is de soort op de meeste oude vindplaatsen in Noord-Brabant niet teruggevonden en werd de soort buiten de Biesbosch alleen lokaal in het Maasheggengebied aangetroffen. Tijdens het in 2015-2016 uitgevoerde onderzoek is de soort aangetroffen in de Westkil aan de oostkant van de Biesbosch. Uit recent onderzoek komt naar voren dat het schorshorentje zich vooral via de bodem, van boom naar boom verspreidt, en een goede ruimtelijke samenhang van geschikt habitat is daarom erg belangrijk is (Boesveld et al. 2014c, Boesveld et al. 2016).

***Columella edentula* – tandloze korfslak**

De tandloze korfslak komt vooral voor in Zuid-Limburg en de kustduinen (vochtige, kalkrijke binnenduinen). Afgelopen jaren is echter duidelijk geworden dat de populierenbossen in de oostelijke helft van Noord-Brabant belangrijke populaties herbergen. Tijdens de inventarisatie in 2015-16 is de soort ook meer centraal in de provincie in de eendenkooi van Dulver bij Sprang Capelle en in de Biesbosch aangetroffen. De meeste nieuwe vindplaatsen betreffen zeggenvegetaties waar de daar aanwezige kalkrijke kwel gunstige leefomstandigheden biedt. In het zoetwatergetijden gebied de Biesbosch was de soort niet eerder aangetroffen.

***Gyraulus riparius* – oeverschijfhoren**

De oeverschijfhoren is een zeldzaam waterslakje dat voornamelijk in schone-, plantenrijke-, stilstaande water wordt aangetroffen. Vanwege het geringe formaat kan ze eenvoudig gemist worden wanneer monsters ter plekke in het veld uitgezocht worden. Van de provincie Noord-Brabant was slechts één, oudere waarneming bekend. Tijdens dit onderzoek is ze op twee nieuwe plekken levend tussen zeggenstrooisel aangetroffen. Eén maal in het natuurgebied De Elshoutse Wielen in een vegetatie van moeraszegge en één maal in het natuurgebied Sompen en Zooilagen in een vegetatie van oeverzegge. Voor de bescherming en behoud van deze kritische soort in de provincie Noord-Brabant is extra aandacht gewenst.

***Marstoniopsis insubrica* – geelvlekslak**

Deze in heel Nederland schaarse soort is in de provincie Noord-Brabant zeer zeldzaam. De soort leeft in allerlei stilstaande- en licht stromende wateren en hecht zich graag aan allerhande harde substraten. Tijdens het veldwerk is de soort één maal levend aangetroffen in (nat) strooisel dat verzameld was langs een van de Elshoutse Wielen.

***Pseudotrichia rubiginosa* – oeverloofslak**

In Nederland leeft de Oeverloofslak vrijwel uitsluitend in de uiterwaarden van de grote rivieren, vooral op zeer natte plaatsen die jaarlijks periodiek onder water komen te staan. De belangrijkste leefgebieden liggen in de benedenrivierengebied en het zoetwatergetijdengebied de Biesbosch is een belangrijk bolwerk voor de soort. In het zoetwatergetijdengebied leidt ze meer nog dan in een rivierengebied een amfibisch leven. Tijdens dit onderzoek is de soort behalve in het zoetwatergetijdengebied ook één maal in binnendijks in een griendje aangetroffen in het natuurgebied Pompeveld. Mogelijk is ze hier aangevoerd met de wilgentenen die zijn gebruikt bij de aanleg van het griendje.

***Vertigo antivertigo* – dikke korfslak**

De dikke korfslak heeft voorkeur voor allerlei moerassige biotopen maar zure habitats worden gemedend. Net als zeggekorfslak houdt de soort zich graag op in zeggenvegetaties en ze wordt veelvuldig waargenomen op bladeren van zeggenplanten. Dankzij het verspreidingsonderzoek naar de beschermde zeggekorfslak is duidelijk geworden dat de soort in veel Nederlandse moerasgebieden leeft en algemener is dan lange tijd aangenomen werd. Tijdens dit onderzoek is de soort veelvuldig waargenomen in grote zeggenvegetaties op natte bodems.

***Vertigo pygmaea* – dwergkorfslak:** De Dwergkorfslak is in Nederland de minst zeldzame korfslak van het geslacht *Vertigo* (echte korfslakken). De soort komt in relatief veel biotooptypen voor maar wordt vooral gevonden in open, extensief beheerde habitats. In Noord-Brabant is de dwergkorfslak het algemeenst in het rivierengebied. Ook van het uiterste westen van de provincie (Brabantse Wal e.o.) zijn relatief veel waarnemingen bekend. De soort preferert kalkrijke biotopen en is minder vaak aangetroffen dan de dikke korfslak die ook in minder kalkrijke habitats leeft. De soort ontbreekt op de kalkarme zandgronden in het zuiden en oosten van de provincie.

***Zonitoides excavatus* – grofgestreepte glansslak**

Het zwaartepunt van het voorkomen van grofgestreepte glansslak in Nederland en het Europese vasteland ligt in de provincie

Brabant. De grofgestrepte glansslak heeft in tegenstelling tot de andere terrestrische huisjesslakken voorkeur voor zure bodems. Zure habitats zijn tijdens dit onderzoek, vanwege de ongeschiktheid voor zeggekorfslak, weinig bemonsterd. De soort is tijdens dit onderzoek daarom alleen aangetroffen in de Haagse Beemden in habitat met overgangen van relatief zuur naar relatief kalkrijke delen. Het betreft een nieuwe vindplaats voor deze soort.

Overige kwaliteitsindicatoren

Behalve de op de rode lijst vermelde soorten zijn ook een aantal andere soorten waargenomen die kritisch zijn in hun biotoopkeuze en als kwaliteitsindicatoren worden beschouwd. Het gaat daarbij om ruwe korfslak *Columella aspera*, gladde tolslak *Euconulus fulvus*, moeras-/bostolslak *Euconulus praticola/trochiformis* en Zwitserse glansslak *Oxychilus helveticus*. Met name de Zwitserse glansslak is in vermeldenswaard aangezien deze in Nederland slechts bekend is van twee plekken. Tijdens het in 2015 en 2016 uitgevoerde veldwerk kon de aanwezigheid van de soort in populierenbos bij het Wijboschbroek (Schijndel) bevestigd worden.

EIS KENNISCENTRUM INSECTEN EN ANDERE ONGEWERVELDEN

Stichting EIS is het kenniscentrum voor insecten en andere ongewervelden. De stichting doet onderzoek en geeft adviezen over beleid en beheer. Daarnaast houden we ons bezig met voorlichting en educatie. We hebben een brede kennis over de ecologie, verspreiding en bescherming van ongewervelden. Het bureau werkt samen met ruim 1400 vrijwilligers verdeeld over meer dan 50 werkgroepen, elk gericht op een specifieke diergroep. Door dit netwerk van specialisten en vrijwilligers hebben we naast goede kennis over populaire groepen zoals libellen en sprinkhanen ook ruime expertise met betrekking tot andere insecten en ongewervelden. EIS Kenniscentrum Insecten is daardoor in staat om projecten uit te voeren met betrekking tot een grote diversiteit aan diergroepen.